

retanyagot, információt, illetve ennek megkeresését és felhasználását az adott tantárgyat jelölő szimbolikus ábrával – földrajz=földgömb, környezetismeret=csikó, biológia=lepke és kémia=atommag – tettük könnyebben megtalálhatóvá.)

A műsoridő részletes pontossággal jelzi az egyes tartalmi részek helyét egy-egy epizódon belül. A tartalmi leíráshoz kapcsolódó műsoridő az egyes epizódok logikai eleméhez, míg a módszertani ajánlás időintervallumai egy-egy nagyobb lélegzetvételi, összefüggő részhez kapcsolódnak, illetve azok felhasználását segítik. (A könyv e része akkor is a segítségünkre lehet, ha annak többi ajánlásától esetleg eltekintünk.)

A tartalmi leírás az egyes részek során feldolgozott és elhangzott ismeretanyag bővebb vázlatát tartalmazza. Az ebben a részben olvasottak mennyiségi és minőségi jellemzőinél fogva önálló ismeretforrásként is felhasználhatók a tanítási órákon. Ehhez a részhez szorosán kapcsolódik a fogalom-, folyamat- és összefüggésrendszer rögzítő rovat. Ez a tartalmi rész anyagából emeli ki az egyes epizódok lényeges, az egyes tantárgyak feldolgozásához nélkülözhetetlen ismereteket. Az egész kézikönyv fő eleme a módszertani ajánlás – mely az előbbiekkal összevetve talán a legtöbb szubjektivitást hordozhatja –, mégis a legtöbb segítséget nyújthatja a filmsorozat felhasználni szándékozóknak. Az itt leírtak, ajánlottak – nem kötelező érvénnyel – remélhetően kiegészítik a földrajzot, környezetismeretet, biológiát és kémiát tanító kollégáink ismeret- és ötlettárát, s haszonnal alkalmazzák azokat mindennapi oktatómunkájuk során. (A módszertani kézikönyv felépítésébe enged bepillantani a mellékletként csatolt első epizód anyagának egy részlete.)

A könyv anyagát színesítik a gondosan megrajzolt ábrák, valamint a fotók is, melyek a tartalmi rész könnyebb áttekinthetősége, megértése mellett önállóan is felhasználhatók. Kiegészíti még a könyvet az irodalmi ajánlás, melynek összeállítása során nem törekedtünk a teljességre, az abban kiemelték az adott tantárgy műveltségi anyagának a feldolgozásához használható legáltalánosabb szak- és ismeretterjesztő könyveket tartalmazza, melyek tetszőlegesen kiegészíthetők és bővíthetők.

A könyv ötezer példányban jelenik meg 1995 augusztusában a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Általános Iskolájának kiadásában. Ára: 300,- Ft + ÁFA.

KOMÁROMI ISTVÁN

Földünk-környezetünk

Az I. osztályos gimnáziumi tanulók részére készült sokszerzős (Dürr J., Fábri M., Hajdú-Moharos J., Mérő J., Németh G.) tankönyv mind koncepciójában, mind kivitelezésében újszerű, igényes munka, amelyet elsősorban a földrajzot fontos (kiemelt) tárgyként kezelő iskoláknak lehet ajánlani. A mű minden korábbi tankönyvnél színvonalasabb, korszerűbb ismeretanyagot kínál a diákoknak és azoknak is, akik a világ dolgaiban való eligazodáshoz, megfakult ismereteik felfrissítéséhez fogódzót keresnek.

A viszonylag olcsón beszerezhető, kilenc fejezetre tagoló kötet az érintett tudományterületek legfrissebb kutatási eredményeire támaszkodik, azaz kifogástalan szerkezeti felépítésében a csillagászati, valamint a sokoldalú földtudományi, meteorológiai, geomorfológiai ismeretek tárháza, illetve a talaj-, növény- és állatföldrajz válogatott tudnivalóitól a földrajzi övezetesség sokirányú kérdésköréig ad átfogó ismereteket.

A tankönyv igényes tartalmának megfelelő annak korszerű didaktikai elve és gyakorlata is. Az egymásra épülő tárgyköröket figyelemfelkeltő címek, a lényegi mondanivalót kifejező alcímek emelik ki. Mindezekhez a szerzők szemléletes ábrákat, mintegy kilencven színes fotót, valamint egyéb illusztrációt közölnek. A munka legnagyobb erénye azonban az igényesség: az egyes fejezetek szerzői az egymásra épülő tárgykörökben a legkorszerűbb alapismereteket vonultatták fel, tömören, közérthetően, amiért elsősorban a szerkesztést lehet dicsérni.

A tankönyv használatakor nyilván felvetődik majd, hogy a szerzők tárgykörökben gyakran használnak idegen szavakat és kifejezéseket. Javukra szóljon, hogy azokat az idegen szó magyar megfelelőjével is kiegészítik. Így remélhető, hogy a mindennapokban rendszeresen felbukkanó idegen szavak, szakkifejezések a diákok számára nem maradnak ismeretlenek és magyar megfelelőjükkel együtt a korszerű műveltség és tudás szerves részeivé válnak.

A csillagászati, valamint az általános földtudományi - azon belül kiemelten földrajzi - alapismeretek elsajátítását, a tudás elmélyítését, a gondolkodásra való nevelést segíti ama didaktikai elv következetes alkalmazása is, hogy minden alfejezet mondandóját kérdések követik, méghozzá olyan kérdések, amelyek közül több könyvtári bűvárkodásra serkenti a tanulót.

Az általános iskola 8. osztályának tananyagára is építő gimnáziumi tankönyv a lényegét tekintve természettudományi mű. A gazdaságföldrajz inkább mint a természetföldrajzi alapok hatás-következményeiként szerepel. Ám a szerzők didaktikai eljárása ebben is gondos és eredményes, mert e tárgykörben is a főbb gazdasági összefüggések bemutatására és magyarázatára törekszenek.

Összegezve megállapítható, hogy új tankönyvekben igencsak bővelkedő korunkban e sokszerzős mű újszerűsége és értéke főleg a komplexitásban rejlik. Vagyis abban, hogy a csillagászati, földtani, földrajzi ismeretek "ívén" jutnak el a szerzők ahhoz a következtetéshez, hogy a jövő nemzedéke csak akkor igazodhat el a világmindenségen, a Föld globális problémái között és csak akkor tájékozódhat helyesen szűkebb-tágabb környezetében, ha kellő ismeretei vannak Magyarország nagy tájairól, hazánk térszerkezetéről, nem kevésbé a Kárpátmedence magyar nyelvű helynévanyagáról.

A tankönyv igényessége nemcsak korszerű, komplex földtudományi felfogásában mutatkozik meg, hanem empirikus, lexikális anyagában is. Ez utóbbiból azonban csak annyit nyújt, amennyire a tanulóknak feltétlenül szükségük van. Vagyis a tankönyv olyan és annyi földrajzi tudást kínál, amelyet a mai művelt embereszmény megkövetel.

A kötet tartalma tehát lényegesen eltér minden korábbi tankönyvétől, s az nemcsak a Nemzeti Alaptanterv szellemiségének és törekvésének felel meg, hanem korszerű, igényes ismeretanyaga a földtudományi életpályára törekvő diákok felkészítésére, illetve elkészülésére is alkalmas lehet.

Földünk-környezetünk. Szerk.: Németh Géza. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1995.

RÉTVÁRI LÁSZLÓ

Sivatagokról – szárazon

A Biovert Környezetvédelmi Kft. sivatagokról csinált egy 30 képből álló diasorozatot, amelyhez kísérőfüzetet mellékel Szahara (Algéria) címmel. A fényképeket Horvátovich Sándor készítette, és a kísérőfüzet szövegét is nagyrészt ő írta. A diák szépek! Én most a kísérőfüzet tartalmával kapcsolatban szeretnék tenni néhány megjegyzést.

A képek kísérőszövege előtt bevezető található *Lantos Gábor* tollából. Igyekszik meghatározni a sivatag fogalmát, mint írja: „több tudományág szempontjából”.

A sivatag valóban nagyon komplex jelenség, és aki meg akarja ragadni a Föld sokféle sivatagjának közös vonásait, hát annak nincs éppen könnyű dolga. A szerzőknek nem is sikerül maradéktalanul beváltaniuk az ígéreteiket. Sem a bevezetőben, sem a képek kísérőszövegében. A sivatag szokásos definíciójával egyet is érthetünk, hogy ti. ott a csapadék 100, ill. 200-250 mm/év, a növényzettel borítottság értéke pedig nem éri el az 50%-ot. Szokásos ezen kívül említeni, hogy a párolgás mindenhol felülmúlja a leesett csapadékot, bár ez természetesen triviális.

A sivatagok ezt követő osztályozása helyenként kissé erőltetettnek tűnik. Például nem tartom szerencsésnek a nem klimatikus sivatagok csoportjában szerepeltetni a kőgörgetes hegyoldalakat. Még inkább viszolygok a kultúrsivatagok csoportjától. Ugyanis a